

REZULTATI ISTRAŽIVANJA „KORIŠTENJE INTERNETA I DRUŠTVENIH MREŽA“

Ženska soba – Centar za seksualna prava je, u okviru projekta „**Stop nasilju i govoru mržnje**“ koji se provodi u suradnji s OŠ dr. Vinka Žganca, Zagreb i OŠ Matka Laginje, Zagreb, provela istraživanje u koje su bili uključeni učenici i učenice partnerskih škola. Projekt financijski podržava Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.

Cilj istraživanja je bio **dobiti uvid u stavove i iskustva djece vezane uz specifične oblike elektronskog nasilja – govor mržnje i elektroničko seksualno nasilje**. Istraživanjem se provjeravala i percepcija djece o razini uključenosti njihovih roditelja u odgoj o *online* svijetu, o mogućim opasnostima te nadzoru prilikom korištenja Interneta i društvenih mreža. **Svrha** provedenog istraživanja jest **pridonijeti prevenciji i prepoznavanju navedenih oblika nasilja na Internetu radi zaštite djece i mladih**.

Socijalne pedagoginje Dubravka Novosel Guszak (OŠ dr. Vinka Žganca) i Marija Sitar (OŠ Matka Laginje) su provele anketni upitnik koji je kreiran od strane članica Ženske sobe, Josipe Tukare Komljenović (sociologinja) i Kristine Mihaljević (socijalna pedagoginja) uz mentorstvo dr. sc. Maje Mamula (psihologinja). Finalna verzija upitnika je recenzirana od strane doc. dr. sc. Silvije Ručević s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Osijeku, Odsjeka za psihologiju, prodekanice za razvoj i poslovanje te prof. dr. sc. Predraga Zarevskog s Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Katedre za psihologiju. Obradu podataka i analizu rezultata izvršila je Josipa Tukara Komljenović (sociologinja) u SPSS programu.

Prije provedbe istraživanja u dvjema osnovnim školama, kreirana je pismena suglasnost koja je podijeljena učenicima, a koji su iste dali svojim roditeljima. U istraživanju su sudjelovali učenici/e čiji su roditelji svojim potpisom dali pristanak za sudjelovanje. Prije samog istraživanja koje se provodilo tijekom veljače 2018. godine, provedeno je pilot istraživanje kako bi se testirala razumljivost i kvaliteta upitnika. Anketni upitnik je sadržavao pitanja vezana uz učestalost korištenja Interneta i društvenih mreža; prepoznatost rizika koji se pojavljuju na Internetu (govor mržnje, elektroničko seksualno nasilje); iskustvo doživljenog nasilja; stavovi o nasilju na Internetu; prepoznati i dostupni oblici pomoći i podrške.

Istraživanje je provedeno na uzorku od **227** učenika/ca 6., 7. i 8. razreda (54,2 % djevojčica i 45,8 % dječaka), **113 učenika/ca** iz OŠ Matka Laginje i **114 učenika/ca** OŠ. dr. Vinka Žganca. Dob učenika se kreće u rasponu od **11. do 15. godine života**. Skoro 90 % učenika/ca obje škole postiže vrlo dobar (38,8 %) ili odličan (50,2 %) uspjeh.

Pitanja koja su se odnosila na posjedovanje i korištenje elektroničkih uređaja, smještaj računala, učestalost provedenog vremena na Internetu i društvenim mrežama te web stranicama koje učenici/e posjećuju, pokazuju sljedeće rezultate:

- 97,4 % učenika/ca **posjeduje vlastiti mobitel;**
- 91,6 % učenika/ca posjeduje vlastito računalo;
- Učenici/e najčešće pristupaju na Internet putem mobitela (80,6 %) i računala 15,4 %;
- **svaki drugi učenik/ca (52,4 %) ima računalo u svojoj sobi**, a u dnevnom boravku njih 28,2 %;
- učenici/e najčešće koriste računalo za gledanje filmova i serija (57,1 %); za igranje igara (55,1 %), za slušanje glazbe (48,9 %) i za učenje (46,3 %);
- Najčešće posjećene stranice su YouTube (89,9 %), Instagram (65,6 %), Snapchat (52,2 %), online platforme za igranje (15,9 %) i Facebook (14,1 %);
- **skoro svaki drugi učenik/ca provodi tri, četiri ili više od pet sati** online (vrijeme koje učenici/e provode online raste s njihovom dobi);

Jedan od ciljeva istraživanja je bio i istražiti uključenost roditelja u domenu odgoja vlastite djece za sudjelovanje u online svijetu. Ovaj cilj se postigao pitanjima koja su provjeravala koliko su roditelji prisutni kraj djece kada koriste računalo ili su na Internetu, da li roditelji razgovaraju o opasnostima i rizicima sa svojom djecom te znaju li uopće roditelji što njihova djeca rade kada provode vrijeme za kompjuterom odnosno na Internetu. Istraživanje je također težilo istražiti razinu uključenosti roditelja u odgoj djece o online svijetu, mogućim opasnostima te (ne)postojećem nadzoru prilikom korištenja Interneta i društvenih mreža. Dobiveni podatci pokazuju sljedeće:

- skoro svaki drugi učenik/ca (47,6 %) je **razgovarao o opasnostima** koje postoje na Internetu sa svojim roditeljima, ponekad je razgovaralo njih 39,2 %, a **nikada 13,2% učenika/ca;**
- samo 4,4 % roditelja nadzire svoju djecu prilikom korištenja Interneta, dok njih **41,9 % nikada ne nadzire korištenje Interneta kod svoje djece;**
- **za skoro svakog trećeg učenika/cu**, roditelji nemaju saznanja o tome koje stranice učenik/ca posjećuje ili s kime se online dopisuje.

Istraživanjem se provjeravalo i iskustvo doživljenog govora mržnje na Internetu. Govor mržnje je moguće doživljavati na osnovu obilježja i karakteristika kao što su nacionalna pripadnost, religijska pripadnost, invaliditet, socijalni status, spol, etnička pripadnost i slično. Instrument koji je ispitivao iskustvo doživljenog govora mržnje se sastojao od 7 čestica koje su ispitivale sljedeće karakteristike: fizički izgled, zdravstvene poteškoće, nacionalnu pripadnost, religijsku pripadnost, spol/rod, socijalni status. Rezultati čestica kojima se provjeravalo doživljavanje govora mržnje pokazuju sljedeće:

- **1 od 10 djece** je imalo iskustvo govora mržnje **zbog toga kako izgledaju;**
- djevojčice češće doživljavaju govor mržnje na Internetu u odnosu na dječake;
- što su stariji, učenici/e češće doživljavaju govor mržnje na Internetu.

Rezultati pitanja kojima se provjeravalo **iskustvo doživljenog elektroničkog nasilja i elektroničkog seksualnog nasilja** pokazuju sljedeće:

- **svaki treći učenik/ca ima iskustvo:**
 - vrijeđanja** od strane drugih osoba putem Interneta (28,6 %),
 - prosljeđivanja** učenikovih/učeničkih **slika i/ili poruka** bez dopuštenja od strane drugih dječaka, djevojčica ili starijih osoba putem Interneta (29,5 %),
 - dopisivanja s nepoznatim ljudima** putem Interneta (28,2%);
- **svaki deseti učenik/ca se svakodnevno ili barem jednom tjedno dopisuje s nepoznatim osobama putem Interneta;**
- djevojčice češće od dječaka doživljavaju uznemiravanje od strane druge osobe putem poruka, slika ili videa na Internetu, prijetnje od strane drugih osoba putem poruka slika ili videa na Internetu, traženje od osobe da pošalje svoje intimne slike putem Interneta.

Dobiveni rezultati u odnosu na **stavove učenika/ca o elektroničkom nasilju te elektroničkom seksualnom nasilju** omogućuju nekoliko zaključaka:

- **1 od 5 učenika/ca smatra da vrijeđanje putem Interneta nije pravo nasilje;**
- 1 od 5 učenika/ca se slaže da treba otkrivati svoje lozinke prijateljima/cama, dečku ili curi;
- 1 od 3 učenika/ca smatra da korištenje lažnog identiteta ili profila ima svoje prednosti;
- 1 od 3 učenika/ca smatra da uvredljive komentare i poruke na Internetu ne treba shvaćati ozbiljno;
- 1 od 5 učenika smatra da šale na tuđi račun putem Interneta nisu jednako uvredljive kao šale koje kažemo nekome u lice;

Istraživanjem se također provjerila **spremnost učenika/ca na traženje pomoći i/ili savjeta u slučaju doživljavanja nasilja putem Interneta**. Dobiveni su sljedeći rezultati:

- **svaki četvrti učenik/ca ne bi potražio pomoć;**
- što su učenici/e stariji, manje su spremni potražiti pomoć;
- **učenici/e koji razgovaraju sa svojim roditeljima o opasnostima koje postoje na Internetu spremniji su potražiti pomoć (47,6 %);**
- učenici/e svih razreda će se **prvo obratiti roditeljima**, potom **najboljim prijateljima/icama, stručnoj službi škole te drugim članovima svoje obitelji** (sestri, bratu, baki, djedu);
- ukoliko njihovi prijatelji/ce doživljavaju elektroničko nasilje, obratili bi se njihovim roditeljima te nevladinim organizacijama;
- učenici/e su se **u vrlo malom broju** spremni obratiti se odraslim osobama u okviru svojih škola.

Na temelju dobivenih rezultata, kreirane su **Preporuke usmjerene na prevenciju nasilja na Internetu i društvenim mrežama** koje su distribuirane na različite relevantne institucije i organizacije civilnog društva koje rade s djecom i mladima kako bi se iste uvažile prilikom kreiranja relevantnih politika, strategija i dokumenata u okviru odgojno-obrazovnog procesa, a sve s ciljem prevencije elektroničnog nasilja.

Preporuke usmjerene na prevenciju nasilja na Internetu i društvenim mrežama

1. Kreirati program edukacije za profesore/ice i stručne osobe vrtića i osnovnih škola kako bi ih se upoznalo s opasnostima i rizicima koji postoje u *online* svijetu.
2. Kreirati program edukacije za roditelje u okviru osnovnih škola, kako bi se upoznali s opasnostima i rizicima koji postoje u *online* svijetu.
3. Poticati roditelje da razgovaraju s djecom o opasnostima koje postoje na Internetu i društvenim mrežama i da nadziru njihove aktivnosti na istima.
4. Informirati i educirati djecu i mlade u okviru obrazovnog sustava od najranije dobi o opasnostima i rizicima koje dolaze s korištenjem Interneta i društvenih mreža.
5. Informirati i educirati djecu i mlade u okviru obrazovnog sustava u višim razredima osnovnih škola o elektroničkom seksualnom nasilju.
6. Senzibilizirati i educirati djecu i mlade kako je elektroničko nasilje jednako ozbiljno i opasno kao i nasilje koje se događa u *offline* svijetu (kod kuće, u školi...).
7. Poticati djecu i mlade da budu spremniji obratiti se roditeljima za pomoć i savjet u slučaju doživljavanja elektroničkog i elektroničkog seksualnog nasilja.
8. Sustavno upoznavati i podsjećati djecu i mlade o postojanju i radu stručnih službi u okviru odgojno-obrazovnih ustanova, a koje mogu pružati pomoć i savjete u slučaju doživljenog elektroničkog i elektroničkog seksualnog nasilja.
9. Senzibilizirati i educirati djecu i mlade o govoru mržnje na Internetu kako bi ga pravovremeno prepoznali, suprotstavili se i/ili potražili pomoć i podršku.
10. Poseban naglasak posvetiti upozoravanju djece u osnovnim školama o opasnostima dopisivanja te nalaženja s nepoznatim osobama u *offline* svijetu.
11. Razvijati pozitivne stavove i poticati pozitivna ponašanja kod djece i mladih u okviru odgojnog sustava od najranije dobi kako ne bi razvijali toleranciju spram nasilja i nasilničkih ponašanja.

Preporuke potpisuju: Ženska soba – Centar za seksualna prava, OŠ dr.sc. Vinka Žganca, Zagreb i OŠ Matka Laginje.